

Peter Sloterdijk

– forteller og medisinmann – diagnostiker og anagnostiker

Med sitt gjennombruddsverk Kritik der zynischen Vernunft fra 1983, skrev Peter Sloterdijk seg for alvor inn i filosofihistorien. Denne utgivelsen har blitt det verket som har solgt mest i den filosofiske sjanger i det tysktalende språkområdet etter andre verdenskrig. Der drøfter og kritiserer Sloterdijk filosofien i den moderne, akademiske tradisjonen. Han fremstiller disiplinen som en prestasjonskultur for en elite med særskilte anlegg for kompliserte abstraksjoner og evne til å absorbere store mengder slike fremstillinger. Han hevder at den som akademisk tradisjon har blitt en ren referansekultur for en særskilt elite med spesielle forutsetninger. – Fra denne sin kritiske posisjon, har Sloterdijk drøye tjudefem år etter suksessen, arbeidet seg frem til lansering av en fornyet humanisme med publiseringen av boken Du musst dein Leben ändern i 2009. Om denne nye sloterdijkske humanismen, som han selv kaller «Anthropotechnik», kommer til et gjennombrudd, vil de konfliktskapende religioner miste sin aktualitet og gyldighet, hevder forfatteren. Han sammenligner sin «Anthropotechnik» med Freuds psykoanalyse, og sier at der hvor psykoanalysen griper tak i det fortrengetes tilbakevending, der vil «die Anthropotechnik» gripe tak i det ikke-forståttes tilbakevending, som det nå kan oppleves i vår

nyreligiøse tid. Da vil religionene bli unødvendige, overflødige og uhensiktsmessige. – Her står det 21. århundrets menneske overfor en ny kognitiv mulighet. Og skal det gripe denne muligheten, står det i behov av å utvikle en ny treningskultur – en psykologisk øvings- og treningskultur som også den filosofisk- og vitenskapelig orienterte bevissthet kan profitere på. – Dette er første del av en artikkel hvor Ole Harald Dahl gir en introduksjon til den sloterdijkske anthropotechnik.



Det er slett ikke uproblematisk å lese Peter Sloterdijk (f. 1947) sine tekster. For det første er den publiserte delen av forfatterskapet omfattende¹, det later til å være en vesentlig progresjon i verket, hvor den senere delen knytter an til den tidligere. Sloterdijk er en språklig akrobat med overraskende vendinger og uttrykksformer som langt overgår en språkkunstner som Friedrich Nietzsche (1844–900). Mannen er usedvanlig lærd, han arbeider med lange linjer og har et energisk blikk for det han betegner som «die Biographie des homo immunologicus»², og det å følge dette blikket på dets vandringer gjennom ulike epoker og inn i samtiden, fordrer en trening av et tilsvarende blikk hos leseren.

Dette, det psykologiske menneskets iboende immunologiske prinsipp, har drevet menneskeheten fra epoke til epoke, hvor nye betingelser for oppøvelse og potensering av immunologi har blitt aktualisert, hevder han. Således taler også Sloterdijk om «die epoche-fähigen Menschen»³ og et «der übende Mensch»⁴ som et menneske i mennesket anlagt til å vokse ut over de begrensninger som det gitte menneskets vesen representerer – som det gitte, lokalt betingede jeget representerer. Således kan det øvende og selvkorrigerende mennesket forsere nye skanser på menneskehetens vei mot gjenerobring av sin tapte opprinnelse i nye, selvbevisste forklædninger.

«Det øvende mennesket» er imidlertid et fenomen som den akademiske verden i stor grad har unnlatt å bry seg med. I de senere årene har fenomenet aktualisert seg gjennom new age-kulturen, hvor ikke minst yoga- og meditasjonstrening er sentrale faktorer. Kunstneriske øvelser har her også en sentral plass, og innenfor alternative, psykoterapeutiske retninger spiller samtalen som øvelse en betydelig rolle i bestrebelsene mot å forsere barrierer i egen psyke og livssituasjon. Innenfor musikken spiller det å øve fremdeles en betydelig rolle, på idrettens arena er øvelsen og treningen av avgjørende betydning, likeledes innenfor militær eksersering. I de senere årene har også kulturen rundt kroppsdesign, fitness og dietetiske eksperimenter aktualisert en ny øvelsetrend, men når det gjelder å bedrive vitenskap eller filosofi ansees trening eller øvelse som sådan å være uinteressant. Der ansees det mer som et tilbaketrukket, for ikke å si et overvunnet stadium. – Den akademiske verdens manglende interesse for «det øvende mennesket», for det mennesket som gjennom langvarig, viljespreget, repeterende trening kan omkalfatre bevisstheten og bibringe den nye kvaliteter, «dødskompetanse», slik at den fremtrer som en fornyet arena – det mennesket tilstreber som nevnt å utfolde potensialer som ligger nedfelt i det psykologiske menneskets immunologi, eller kanskje mer presist – immunologien fremtrer ved

at deler av dette, det psykologiske menneskets indre vitnepotensiale, til en viss grad allerede er realisert, og den akademiske verdens manglende interesse for dette, den kan komme til å vise seg som denne dansestradisjonens hybris, hvorigjennom den står i fare for å bli sin egen banemann.

Inne i dette punktet åpnes en kamp som i mangt kan betegnes som samtidens åndskamp, om vi her fremdeles tillater åndsbegrepet en viss grad av gyldighet. Om menneskets egen bevissthet ses som den arenaen der kampen utspiller seg, med dens mangfold av dimensjoner, virksomme aktører og delegater i psyken, så kan den selvbetrukkende bevissthet skildre, definere og sertifisere seg selv, i kraft av den autonome status en slik aktiv vitneposisjon representerer. Dette vil vise seg nødvendig, om det autonome mennesket skal seire på denne arenaen. Kampen handler da om hvor vidt det mennesket i mennesket som er i stand til å iakttå, skildre og sertifisere seg selv, gjør dette i kraft av sin autonomi. En slik autonomi kan det bare oppnå ved at det interesserer seg for seg selv, for sin egen situasjon og sine muligheter, i det det også ser seg selv i interaksjon med omgivelsene og historien. I realiteten kan en slik mulighet til autonomi bare oppnås ved at den prøves ut. – Og gjennom en slik utprøvningsprosess som hermed er antydning, vil mennesket kunne kaste et særskilt lys både over seg selv, sine omgivelser og den utviklingshistorien det tar del i.

En sokratisk posisjon

Som nevnt er deler av de potensialene som ligger nedfelt i menneskets psyke allerede realisert. For det europeiske prosjektets del illustrerer Peter Sloterdijk denne realiteten ved å gå inn på særskilte, representative personligheter fra ulike epoker i europeisk historie.⁵ – Det som utspilte seg i det europeiske prosjektets tidlige barndom, med etableringen av det platonske akademi, med filosofiens grunnleggelse, er ikke mindre aktuelt i dag. – Det handler om «å oppøve en teoretisk holdning som sådan»,⁶ understreker Sloterdijk. Oppøvelse av en slik teoretisk holdning forutsetter tilbaketrekning og isolasjon, slik at man for kortere perioder unngår å være oppslukt av eksistensen, ja, slik at man for kortere perioder kan neglisjere og komme løs fra den effekt som livets mange fristelser og begivenheter øver på psyken. På det viset kan det øves opp en indre evne til iakttagelse og betraktning. Der hvor det tidligere var et stillingstagende jeg i forhold til begivenhetene eller omgivelsene, vil Sloterdijk aktualisere et skuende og betraktende jeg, dog uten å gi avkall på evnen til å ta stilling. Ved å betrakte seg selv som om man var aktør i et teaterstykke, kan livets mangfoldige

reaksjoner, ytrings- og uttrykksformer tre frem for det indre blikket, som om de var sider i en illustrert fagbok. Og allerede gjennom en slik grunnleggende, men også essensiell øvelse, sier Sloterdijk, er det mulig å drive bevisstheten frem til en erfaring av hva som ligger i det omstridte begrepet «den rene tenkning». «Den rene tenkning skal ikke fremtre som noe annet enn undersøkelsen av slike illustrasjoner»,⁷ sier han.

Gjennom utvikling av en slik «teoretisk holdning som sådan», ved altså «å øve seg i kunsten å suspendere seg selv fra deltagelse i livet»⁸ og søke en posisjon «hvor man ikke tar stilling» – og ved å anvende egen person som objekt for denne treningen, styrkes en indre iakttagelse, et indre vitne. Gjennom iakttagelsestreeningen kan et slikt vitne vokse frem. Det kan modnes og vokse i betydning, ved at det tar over funksjoner som det naturgitte jeget ivaretok, før det nye, indre vitnet trådte inn på banen. Dette indre vitnets vekst- og utviklingskilde ligger ikke i den gitte naturens verden. Den ligger i en annen, hinsides naturen og eksistensen, og representerer menneskets iboende evne til å overvinne seg selv. Aktivisering av denne kilden gjennom styrking av det indre vitnet, slik at dette kan utvikle alternative synspunkter til de reaksjonene, motivene og handlingene som menneskets gitte vesen, det lokalt betingede jeget, utøver, representerer en forståelse av hva Sloterdijk betegner som «dødskompetanse».

Sokrates betegner slike alternative synspunkter for «fornuften». Utdanning av slike alternative synspunkter eller «fornuften» danner utgangspunkt for den vitenskapen som fikk sitt arnested i den greske antikken. Det var altså ikke forbauselsen eller forundringen som kom til å være utgangspunkt for vitenskapen, som det gjerne formodes. Det var utdanningen av dette alternative mennesket i mennesket. Og med utdanningen av dette nye selvbestemmende, autonome mennesket, fulgte også et mangfold av fenomener som litt etter litt førte frem til at særskilte vitenskapsdisipliner oppstod – noe det europeiske prosjektet jo dokumenterer. Den europeiske vitenskapen er altså ifølge Sloterdijk, tuftet på oppøvelse av en slik ikke-stillingstagende betraktning.

Den som særskilt markerte seg som fødselshjelper for dette prosjektet, var Platons eldre venn og lærer, Sokrates (469–399 f.Kr.). Ved å betrakte og lytte til Sokrates, gjennom Platons tekster, er det mulig å komme til en viss klarhet i hvordan oppøvelsen i teori kan føre frem til en grenseoverskridende erfaring av bevisstheten – til utdanning av det indre vitnet og til

Det er ikke jeg
som tenker, men
ideen tenker i
meg[.]

en erfaring hvor tenkningen transenderes når den kommer løs fra eksistensens fangarmer, og opplevelsen av tenkningen som en gjentakelse eller en blek og død avskygning oppheves. – Platons akademi-grunnleggelse har kommet til å utøve en nærmest uoverskuelig virkningshistorie i vestlig kultur- og samfunnsliv, ved at den platonske impulsens arbeidshypoteser har ansporet en lang rekke personligheter til nye, epokeskapende prosjekter i kraft av dens eksistenssuspenderende grunnholdning i iakttagelsestreeningen. – Og en slik bestrebelse kan altså føre frem til at et mangfold av fenomener fra eksistenssituasjonen stiger frem i et nytt lys for

nettopp det blikket som søker transcendering gjennom forsterket interesse for egen person og situasjon. På bakgrunn av en slik fremstilling kan man si at det finnes en allmenn-vitenskap, filosofien, som angår alle, pluss en lang rekke spesialdisipliner.

Jeg tar meg her lov til å gå inn på et eksempel som Peter Sloterdijk gjør seg nytte av i *Scheintod im Denken*, for å anskueliggjøre det spenningsforholdet som et øvende menneske kommer inn i, og for dertil å si noe om det metodologiske som det her dreier seg om:

Det fortelles at Sokrates, mens han gjorde sin plikt-tjeneste som militær for Athen, en gang ble sittende stille, uten å bevege seg, i fireogtyve timer. Det fortelles også hvordan han på vei til et måltid kunne stoppe opp og forbli stående i lang tid, som hensunket inn i en tenkningens og visdommens verden, ifølge Platon.⁹ Og hvor er så Sokrates når han forsvinner på denne måten, selv om hans legemlige nærvær er observerbart, spør Sloterdijk. Er det rett og slett hjernevirksomheten som har tatt overhånd? – Nei, det handler her om et ekstatiske trekk, sier han. Den som forsvinner inn i tenkningen og ikke blir tatt av bevissthetens mange reproduserende stemmer eller assosiasjonenes spill, den forsvinner inn i hva man i første omgang kan betegne for et «intet» eller «et annet sted», og i neste omgang, når dette er noe mer konkretisert, inn i «en idesfære» hvor en viss dobbelttilhørighet gjør seg gjeldende. Det vanlige, virkelige jeget gjør seg der gjeldende, men også et annet og større jeg, Det er ikke jeg som tenker, men ideen tenker i meg, understreker Sloterdijk. Eller som Paulus sa: «Jeg lever, men ikke jeg selv, det er Kristus som lever i meg.»¹⁰

Og det å bedrive trening i en slik kompetansedannelse, det aktet ikke Platon å la torvet være hovedarena for, hvor den som ble rykket hen i neste omgang kunne bli objekt for latter og spott fra de omkringstående. Platon gikk derfor til det skritt å grunnlegge et akademi i 387 f.Kr., tolv år etter prosessen mot Sokrates, hvor

slik virksomhet kunne bedrives av deltagerne inne i et beskyttet rom. Der kunne slike fenomener studeres, liksom man på den tiden også bedrev iherdige etymologiske studier, ved at man drøftet og diskuterte ordenes iboende tanker ved dette akademiet.

Den politiske ledelsen i Athen by, rådet, hadde den gang nettopp gjennomlidd et sammenbrudd. Byen viste seg ikke i stand til å frembringe noen ny Perikles (495–429 f.Kr.) til å lede den. Etableringen av Platons akademi kan derfor ansees som et medisinsk innspill til helbredelse av den livets sykdom som lå til grunn for dette sammenbruddet. Sokrates er inspirator og forbilde for dannelsen av akademiet, og Sokrates' liv og død kan i så måte ansees som et nyskapende, medisinsk innspill til helbredelse av verden, av livet og eksistensen. I så måte er Sokrates epokeskapende (*epoche-fähig*). – I dag ville man kanskje betegne dette mer som et sted for tilbaketrekning eller et retreat-center? – Opp gjennom europeisk historie har denne innovasjonen fått en rekke filialer, og det vanlige har vært å grunnlegge slike sentre på rolige steder like utenfor bykjernen eller bymuren. For å muliggjøre en slik tilbaketrekning i bevisstheten og dermed kunne tilføre bevissthet og eksistensen et nytt lys, og i prinsippet også kunne erobre nye aspekter ved eksistensen, og dermed også drive frem nye epoker, har det vært nødvendig med en viss ro. Det har vært nødvendig å legge slike akademier til steder hvor aktørene ikke drives til å posisjonere seg i eksistensen, og for Platon var det nærliggende at akademiet reiste seg i nærheten av en idrettsplass, slik at de ungdommene som bedrev kroppstrening og idrett ville ha en kort vei over til den arenaen hvor de også kunne bedrive teoretisk trening.

Slik sett utgjør dette akademiet også et urbilde for fredsbevegelsen. Den vise Sokrates' liv og død kom ikke bare til å utgjøre et lokalt og tidsavgrenset epokeskapende innspill. Med tiden har den filosofiske impuls i form av oppøvelse i den teoretiske disiplin, aktualisert seg som et universalmedisinsk innspill. – Den athenske katastrofe om lag 390 år¹¹ før vår tidsregning, utgjør kun et ganske beskjedent forspill til det vi i dag kan betegne som en verdensomspennende katastrofal situasjon. Oppøvelsen av det indre vitnet gjennom teoretisk askese, utgjør således et medisinsk remedium vår totale sosiale eksistens i dag står i et sårt behov av. – De mange forfeilede eller utilstrekkelige politiske løsninger på våre dagers sosiale, praktiske og økonomiske problemer, er betinget av at aktørene sikter mot å posisjonere seg vis a vis en situasjon de selv er involverte i og berørte av, ja, kanskje til og med dratt etter nesa av, og følgelig agerer de ved hjelp av de konfliktskapende krefter i menneskets gitte natur. Et teoretisk og filosofisk blikk i ovennevnte betydning, vil i første omgang kunne hjelpe ak-

tørene til å tyde sin egen situasjon – og et slikt blikk kan i neste omgang bidra til en politisk ideutvikling hinsides de barrierer den eksistensokkuperte bevissthet er begrenset av.

Jaglands avsporing

I mangt kan man si at en slik posisjon som den Torbjørn Jagland har innehatt i noen år, som leder for komiteen som tildeler Nobels fredspris, representerer en posisjon hvor man regner med at han har hodet over vann. Vi regner med at en person i en sånn posisjon ikke er en fange av eksistensen og vår menneskelige, gitte naturs lunefulle drifter, men er en fornuftig, innsiktsfull, tillitvekkende og aktverdig person. – La meg gjøre et forsøk på å kaste et lys over den vurderingen som ble gjort, da det høsten 2012 ble kunngjort at EU tildeles Nobels fredspris på grunnlag av organisasjonens arbeid for «å fremme fred, forsoning, demokrati og menneskerettigheter i Europa». La meg gjøre det for å aktualisere ovennevnte tanke om det indre vitnets gyldighet inne i det europeiske prosjektet av i dag, ved ganske kort å undersøke om den sympatiske og interesserte Jagland har agert ut fra en slik anskuende fornuft eller om det kan ha vært andre motiv inne i bildet.

EUs misjon eller oppgave går i korthet ut på å tilrettelegge et felles marked for de nasjoner som tilslutter seg prosjektet, og et felles marked impliserer fri bevegelse for personer over landegrensene, fri bevegelse av varer, tjenester og kapital. Det har ført til oppbygging av et eget parlament med sete i Brussel, hvor de 28 medlemslandene nå skal velges inn nye representanter i 2014, og til dette parlamentet hører det et byråkrati. Så finnes det en egen domstol, en egen sentralbank osv., slik vi også kjenner behovet for å bygge institusjoner som skal ivareta ulike funksjoner og interesser i en stat, men da i mindre målestokk, fra nasjonsbyggingstiden.

EU og dens forløpene har nå holdt det gående i ca. 60 år. I løpet av den tiden har spenningsnivået og frykten for en ny krig blitt betydelig redusert i Europa og ikke minst i forholdet mellom de to gamle rivalene Tyskland og Frankrike. Hvor mange kriger har ikke utspilt seg der gjennom de siste århundrene, men en ny krig mellom Tyskland og Frankrike oppleves som en nokså utenkelig tanke i dag. Dette gir Jagland og hans kolleger i Nobel-komiteen EU kredit for. – De politiske endringene som har vært gjort og som fremdeles gjøres mellom mange av Europas nasjoner i regi av EU, i kraft av at det er tilrettelagt for personers rett til fri bevegelse, og for varer, tjenester og kapitalers rett til å bevege seg fritt rundt i dette «markedet», har altså bevirket et nytt klima i Europa og det fortjener honnør.

Tilsynelatende ser det slik ut. Det skal Jagland og Nobelkomiteen gis rett i, i hvert fall når vi ser bort fra det dystopiske bildet som nå stiger frem gjennom spenninger som har oppstått i kjølvannet av det som kalles finanskrisen. Men at det er de politiske reformene som har funnet sted i løpet av de siste seksti årene, som har bevirket dette, det fortøner seg nærmest som en blind manns skildring av et landskapsbilde og de transformasjonene landskapet har gått igjennom på vei mot dagens tilstand.

Ovenfor er det forsøkt trukket frem noen lange linjer i Europa ved hjelp av sloterdijkske termer og tankeformer. Som et supplement til det ovenstående vil jeg si følgende: – I det 19. århundret opplevde Europa en kolossal kulturimpuls. Så vel innenfor litteratur og teater, filosofi og utdanningsvesen, arkitektur og billedkunst, som i musikk og dans kom det til å bli satt fokus på individet og de muligheter og begrensninger det står overfor, i en grad vi tidligere aldri har sett. – En ny verdsettelse av det enkelte menneske vokste også frem med de nye vitenskaplige disiplinene, med psykologien, psykiatrien og ja, sågar sosiologien, og dertil det terskeloverskridende synet på kvinnen, hvor hun ikke lenger kun ble ansett som kjønnsvesen, men også som individ. – Dette var nasjonsbyggingens århundre, og disse impulsenes verdsettelse av det enkelte menneske kom til å virke sterkere på veien inn i det 20. og 21. århundret enn de nasjonsdannende impulsene.

Denne opplevelsen av det enkelte menneskets verdi kom til å rette seg mot fremtiden og langsomt tilta som et allemannseie i det 20. århundret. Det kom til å utgjøre en del av det kulturelle grunnvannet vår blikkdannelse har vokst frem av. – Ved midten av det 20. århundret strandet de nasjonsdannende impulsers overordnede gyldighet. Det autonome individets verdi kom i forgrunnen, uavhengig av om man er tysk, fransk, russisk, britisk, norsk eller svensk statsborger. Vi trådte ut av de lokale betingelsene for identitet og fant våre identitetsbetingelser inne i en form for psykologisk eksistens. – Med Menneskerettighetserklæringen av 1948 var vi alle erklært som verdensborgere. Og i dag er det dette som gjør seg sterkere gjeldende enn noen gang, når det oppleves uaktuelt at det igjen skulle tilta en ny krig mellom de to gamle rivalene Tyskland og Frankrike. – Liksom det 20. århundrets europeer har satt seg i stand til å betrakte seg selv som om han eller hun var en aktør i et teaterstykke, og følgelig er blitt i stand til å betrakte seg selv avsondret fra eksistensen, nasjonen og driften til posisjonering, i hvert fall et lite stykke på vei, så er det 20. århundrets europeer også blitt i stand til å betrakte naboen likedan, og også relasjonen dem imellom. Derav følger gjensidig verdsettelse og respekt, og også

en oppgradering av de betydninger ulike interaksjoner med naboen utgjør for min aktelse av meg selv.

Vel, slik er det også mulig å betrakte den nå allerede noe gammelmodige nasjonen og nasjonstilhørigheten. Og bensen til den akselerasjonen som har funnet sted med hensyn til slike «desinteresserte» betraktninger som utgangspunkt for dannelsen av eget liv og samspill med naboen, stammer altså fra det 19. århundrets kolossale kulturimpuls. Men slik bensin er som nevnt ikke et nytt remedium. Inngangen til det europeiske prosjektet dreide seg jo som nevnt, inspirert av Platons akademi, nettopp om tilvirkning av et slikt remedium. – Med hensyn til de spenningene som nå bringer frem et nytt dystopisk bilde, så må det vel ganske enkelt innrømmes at den nevnte «desinteresserte» interessen for eget liv og egen situasjon, den impulsen har ikke grepet alle. Den er bare grepet opp til en viss grad og for manges del er bevisstheten temmelig okkupert av eksistensen. Handlingsmotive og retorikk springer dermed frem av emosjoner, instinkter og aggresjoner.

På bakgrunn av mitt lille forsøk på en belysning kan man med en viss rett si at den prisen som Nobelkomiteen ga til EU, isteden burde vært gitt til Honore de Balzac og Emile Zola, Friedrich Schiller og Johan Wolfgang von Goethe, Ludwig van Beethoven og Johannes Brahms, Søren Kirkegaard og August Strindberg, pluss mange, mange andre, og noen fra EUs utkantstrøk burde absolutt også blitt trukket inn. Jeg tenker ikke minst på skikkelser som Leo Tolstoj, Henrik Ibsen og Fjodor Dostojevskij, og antagelig ville det knapt nok blitt til lommepenger på hver enkelt, om de hadde vendt tilbake og stilt opp, alle som bidro markant til akselerasjonen av en desinteressert holdning som grunnlag for blikkdannelse og styrking av et indre vitne i det europeiske mennesket, i det 19. århundret.

Noter

- 1: Sloterdijk har publisert ca. 40 bøker. – I 2012 kom det en bok som heter: *Zeilen und Tage*, med undertittel: *Notizen 2008–2011*. Suhrkamp Verlag. Boken utgjøres av 639 tettskrevne sider og disse er hentet fra hans såkalte «Notizhefte», notathefter, notatbøker eller dagbøker, som han fører mer eller mindre regelmessig hver morgen, uansett hvor i verden han måtte befinne seg. De fleste av notatene for denne perioden er dog gjort i Karlsruhe, Tyskland, hvor han er født og hvor han nå også bor og har hatt sin faste stilling som rektor ved Hochschule für Gestaltung fra 2001. – Boken består av utsnitt fra disse notisbøkene i perioden 2008–2011. Notatheftene har han åpenbart katalogisert, ettersom det både i innholdsfortegnelsen og i forordet kommer frem at notatene som her er trykket stammer fra notisbok nr 100 til og med nr 111. Således utgjør hans upubliserede forfatterskap antagelig et større volum enn det publiserte. Ut over det som

- er publisert som *Zeilen und Tage*, foreligger det ifølge forfatterens forord ingen planer om å publisere ytterligere deler av dette materialet fra notisheftene. – Dertil kan nevnes at det foreligger ca. 300 intervjuer, som i hovedsak er gjennomarbeidet av Sloterdijk før trykking. – Det foreligger mengder med enkeltstående artikler, kommentarer, essays og introduksjoner fra jubileer og kataloger, tidsskrifter, aviser og Internett, som bilag til store forlagsprosjekter og vervekampanjer, det foreligger festtaler og taler knyttet til prisutdelinger. Alt ligger strødd omkring. – Det finnes 63 en-times lange TV-intervjuer. – Og dertil finnes det ca. 1500 med undervisning fra kunsthøyskolene i Wien og Karlsruhe, hvor så å si alt er originale fremstillinger. Mannen har ikke for vane å gjenta seg selv. Dette foreligger på bånd og er nå under innsamling i Karlsruhe. (Vil man ha en forestilling om hva dette undervisningsmaterialet kan utgjøre i trykket form, kan man ta utgangspunkt i en beskjeden forestilling om at en undervisningstime utgjør ca. 25 trykte sider og deretter multiplisere dette med ca. 1 500. Det vil da bli om lag 37 500 sider, eller 75 bøker a ca. 500 sider.)
- 2: En introduksjon til dette begrepet finner man i forordet til hans nye hovedverk *Du musst dein Leben ändern. Über Anthropotechnik*, Suhrkamp 2009. – Når Sloterdijk i dette verket taler om et immunologisk menneske, så foretar han en overføring av immunologi-begrepet fra den biologiske arena, via den sosiologiske til den psykologiske. Det psykologiske mennesket kan, gjennom særskilt trening, sier han, sette seg i stand til å håndtere det som bringer skade, døden inkludert, slik at dette psykologiske mennesket ikke lar seg ramme av skjebnens mulige tilsluttede luner, i hvert fall ikke i samme grad som forut for en slik trening. Han snakker i denne sammenhengen om å ruste seg mentalt og å utvikle en imaginær evne til å gripe begivenhetene før de inntreffer og kan utøve skade. – I mangt er dette verket en samling av beskrivelser, hvor Sloterdijk beretter om slik trening (Anthropotechnik). – Han understreker også at det kulturbetingede, psykologiske mennesket ikke lar seg omskape til en blank tavle, på grunn av dets iboende immunitet. Opp gjennom det 20. århundret har det vært gjort en rekke omfattende, ideologisk betingede eksperimenter ulike steder på jorden, med utgangspunkt i nettopp den troen at mennesket kan gjøres til en blank tavle, som det kan podes intellektuelle og adferdsmessige føringer inn i. Både i navn av nazisme og kommunisme har det blitt gjennomført slike eksperimenter. – Så langt jeg kan se gjennomføres fremdeles en slik blind tro en rekke steder, både under ideologisk førerskap, under religiøst lederskap og i særskilte camps for soldater og krigstrening. – Sloterdijk påviser imidlertid at en iboende immunologi i det psykologiske mennesket umuliggjør en langsiktig og konsekvent gjennomføring av slike eksperimenter. Noe i det psykologiske mennesket slår tilbake og gjør krav på muligheten til å fortsette sin dannelsesprosess og dette «noe» er det immunologiske prinsippet som er opparbeidet gjennom årtusener av kulturhistorie.
- 3: Dette begrepet redegjør Sloterdijk for i *Scheintod im Denken. Von Philosophie und Wissenschaft als Übung*. Det andre kapitlet i dette mindre verket heter: «*Der Beobachter ist erschienen*». *Zur Entstehung des Epoche-fähigen Menschen*.
- 4: «*Der übende Mensch*» – «det øvende mennesket» er det mennesket i mennesket som bedriver *Anthropotechnik*, i følge Sloterdijk.
- 5: Se *Scheintod im Denken*, kap. 3, *Der theoretische Scheintod und seine Metamorphosen* s. 98–131. Der karakteriseres så vel

Pythagoras, Sokrates, Cicero, Bruno, Fichte, Goethe som Paul Valery. Sloterdijk går i dette kapitlet også noe inn på sin egen erkennelses-situasjon. Han nevner kort problemstillinger som er knyttet til denne og til hans muligheter for å beskrive nye, grenseoverskridende erfaringer på subjektets vei mot å enes med objektet, og i denne sammenhengen er da det subjektets forsøk på å enes med egen person. Dette fører i følge Sloterdijk, hinsides grensene for det man både tradisjonelt og generelt kan betegne som «den skjønnede død rike som teoretisk erfaring», se s. 129. – Moderne motimpulser til denne årtusen lange metamorfosen skildrer han i det fjerde og siste kapitlet, *Kognitive Moderne. Die Attention gegen den neutralen Beobachter*, s. 132–147, hvor han i knappe riss går inn på ti ulike men markante og toneangivende tenkere fra det 19. og 20. århundret.

- 6: Se *Scheintod im Denken*, kap. 1, *Theoretische Askese, modern und antik*, s. 34, første utgave, Berlin 2010.
- 7: Se *Scheintod im Denken* s. 34.
- 8: Se *Scheintod im Denken* s. 34.
- 9: Se *Symposion*, Platon.
- 10: Noe overraskende gjør Sloterdijk seg nytte av dette berømte Paulus-sitatet inn i denne sammenhengen. Sitatet kan finnes i *Brevet til galatenerne* 2.20, DNT.
- 11: Da Perikles døde, sekstiseks år gammel, i 429 f.Kr., hadde han regjert Hellas suverent i 40 år og gjort Athen til en hovedstad som ble rikets naturlige midtpunkt. Under hans ledelse var det ført vellykkede kriger, flåte og forsvar var rustet opp, kulturlivet blomstret ved at filosofer, dramatikere og historiskrivere kom frem på arenaen. Akropolis ble gjenoppbygget etter persernes ødeleggelse og deretter videreutviklet. Måtehold, innsatsvilje og tillit ble stikkord i oppbyggingen av demokratiet. Utstrakt handel med perserne fikk igjen et kraftig oppsving. Perikles ledet statsbyggingarbeidet med sunn kløkt, fast hånd og usedvanlige tale-egenskaper, og denne tiden er blitt stående som gullalderen i Hellas' historie. Etter Perikles død viste det seg vanskelig å finne en tilsvarende leder blant det athenske folk. Det oppstod kaotiske tilstander. En rekke demagoger slapp til for kortere tid. De appellerte ikke til borgernes fornuft, men til deres drifter og instinkter, og følgelig fulgte det konflikter i demagogenes kjølvann. Til de sterkere, men egenrådige og manipulerende lederskikkelsene som slo seg opp i løpet av de 40 årene som fulgte, kan nevnes garveren Kleon, d. 422 f.Kr. og Alkibiades (en slektning av Perikles, født ca. 450 og død 404 f.Kr.). Maktens tyngdepunkt i det hellenske riket kom til å svinne i Athen til fordel for byer som Sparta, Theben og persernes Susa. Mellom disse maktsentraene var det også konflikter med lange historiske røtter. Spartaneren Lysandros vant frem helt i begynnelsen av det 4. århundret f.Kr. Han innsatte ti-mannsregjeringer i by etter by bestående av lojale og håndgangne menn. Som ryggdekning for sin makt hadde disse regjeringene utplasserte militære tropper, som var til disposisjon på kort varsel. I Athen ble det innsatt en tredve-mannsregjering, de såkalte «tredve tyranner». Disse hadde militære tropper fra Sparta stående til disposisjon på Akropolis. – Under denne tredvemannsregjeringen, som varte i ca. tre år, utviklet det seg et terrorregime. Regjeringens målsetting gikk på å gjøre folket til slaver, drepe evnene til kritikk og fornuft, og deretter underlegge seg enhver som hadde penger eller ganske enkelt ta livet av dem og pengene ifra dem. Store skarer av athenere ble drept, mange flyktet og noen ble overløpere. – Denne situasjonen stod i behov av et helbredende eller medisinsk innspill.